

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 5 Fylke: Sogn og Fj.
 Tilleggsspørsmål nr. Herad: Breim
 Emne: Vassbering Bygdelag: Rud krins
 Oppskr. av: Ola Råd Gard: Råd
 (adresse): Breim G.nr. 37 Br.nr. 3

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. - Eiga røynsle (54 år)

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1) Før 1900 var det vanleg å bera alt vatnet både til fjøs og stove. Ja på sume gardar like framover til 1910-15. Det var vanleg å bruka vass-sele som kvilte på bae herdane og opning og opphola for halsen. Sidan eg kan minnst (1900) var det vanleg med jarnlenkjer og jarnkrokar til å festa i endane på vass-selen, men eg minnst å ha sett vass-selar med tog og trekrokar. Det var vanleg å bruka trebytter til å bera vatn i like fram til kring 1905. Sidan kom sinkbytter i bruk. I Breim bruka ein mykje å laga trekjerald- både lagga og svarva- og til sal i andre bygder. Halda på bytta kalla ein kjølp (byttekjølp), og kroken som gjekk ned i øyrestavane på bytta heitte klure (bytteklure), den var laga av einer. På dei aller fleste gardane var det slutt på vassberinga kring 1920. Dei fleste har no innlagt automatiske drikkekar i føsane.

2) Lagga kar med to øyrer har vore og er framleies brukte til ymse ting, men dei har ikkje vore brukte til vassbering.

3) Nei ein kjenner ikkje til at ein bruka noko slags ski til å setja vasskaret på. Derimot hende det at ein drog det på kjelke.

4) Som vanleg var det dei vaksne eller halvaksne borna eller tenarane (om der var slike på garden) som bar vatnet-morgon og kveld. Ofte hadde heile garden (3-4-5 bruk) ei sams kjelde (oppkome) dei henta vatnet frå.

5) Vassbering er ikkje brukt no. Men eldre folk minnst det godt. Ja i vinter (1947) då springvatnet fraus alle stader, laut ein både bera og køyra vatn.

6) Nei, køyring var ikkje brukt utan når vasskjeldene nær ved garden fraus eller turka bort.

7) Omlag på alle gardar og i alle heimar er no innlagt springvatn. Fyrst vart det innlagt i fjøsane, men frå 1920 og utover var det heilt vanleg med springvatn og på kjøkken og i kjellar- med vask og avløp. Men enno finst det sume heimar som ikkje har vatn på kjøkken, og må bera det frå fjøs eller kjellar.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 5

Fylke: Sogn og Fj.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Breim

Emne: Varsbering

Bygdelaq: Reed kuns

Oppskr. av: Ola Rød

Gard: Rød

(adresse): Breim

G.nr. 37 Br.nr. 3.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. - *liga røynsle (54år)*

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1) Förr 1900 var det vanleg å beva alt valnøtt både til fjøs og stove. Ja på somme gardar like framover til 1910-15. Det var vanleg å bruke vars-sele som kvilte på bae herdane og opning og opphøla for halsen. Sidan eg har minnst (1900) var det vanleg med jantekjiv og jantekrokav til å fista i endane på vars-selen, men eg minnst å ha sett vars-selar med fog og bukrokar. Det var vanleg å bruke hekklytter til å beva valnøtt i like fram til kring 1905. Sidan kom sirklytter i bruk.

I Breim bruke ein mykje å laga hekkkjald - både lagga og swawa - og til sal i andre bygder. Halda på bytta kalla ein kjölps (byttekjölps), og krokar som gjekk ned i äyrestavene på bytta heitte kleure (byttekleure), den var laga av einet.

På dei aller fleste gardane var det slutt på varsberinga kring 1920. Dei fleste har no innlagt automatiske dikker i fösane.

2) Lagga har med to äyru har von og v

framlis brukte til yngre ting, men dei har
ikkje vore brukte til vassbering.

3) Nei ein kjenner ikkje til at ein brukte
noko slags ski til å setje vasskarer på.
Derimot kende det at ein drog det på kjelke.

4) Som vanleg var det dei vaksne eller
halovaksne barna eller tenarane (som
dei var slike på garden) som bar valnet-
morgon og kveld. Ofte hadde hule garden
(3-4-5 bruk) ei same kjelde (oppkome) dei
hentet valnet frå.

5) Vassbering er ikkje brukt no. Men eldre
folk minner det godt. Ja i vinter (1947)
då alle springvalnet fræs alle stader,
laust ein både bera og kærva valv.

6) Nei, kærving var ikkje brukt utan
når vasskjeldene var ved garden fræs
eller turka bort.

7. Omlag på alle gardar og i alle heimar
er no innlagt springvalv. Fyrst var
det innlagt i fjösane, men frå 1920 og
etover var det heilt vanleg med spring-
valv og på kjøkken og i kjellar - med
vask og avløp. Men erno først det
sime heimar og som ikkje har valv
på kjøkken, og må bera det frå fjäs
eller kjellar.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

adr. NORSK FOLKEMUSEUM

BYGDØY

652

L.O. Fj
Breim

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
ADR. NORSK FOLKEMUSEUM
BYGDØY

Bygdøy i april 1948.

Tilleggsspørsmål til emne nr. 5, Vannbæring.

Vennligst svar på dette papir med blyant og send det så fort råd er i den lille konvolutten.

Brukte eller bruker en å la flyte noen gjenstander på vannet eller melken når en bar eller kjørte væskene en lengre vei for å hindre at væsken skvulper over?

Brukte eller bruker en:

- 1) Treskiver, løse lokk (med eller uten håndtak)?
- 2) a) Trekors?
b) Trekors med en liten knott i midten for lettere å kunne løfte det?
- 3) Noen trestykker?
- 4) Gress, halm, løvkvister, store blad, gran- eller enekvister?
- 5) Is eller snø?
- 6) Kjerald, skål, bøtter, trefat?
- 7) Korkskiver?
- 8) Hva kaller en slike ting for (skuljefjæl, flottor, bøk, flæ, flyteskiver)?
- 9) Fanns det noen forseggjorte gjenstander til det bruket?

--- o o o ---

Før gardane var utskifte (frå kring 1890 til 1910) var alle bruk på ein gard samla i eit tinn. Og ein hadde ei eller to vasskjilder som alle på garden brukte saman. Oftast låg kjildene i eller nær tinn, så det var kort og å bera vatnet. Nokon slags flottor eller flyteskiver, som var særskildt laga til dette bruk har eg korkje sett eller høyr gjete. Men det kunne henda ein la eit isstykke eller ein liten kjopp i byllene.

Aerad Breim
Uppteiknar Olav Råd

2. Her iidskiftningane var ferdige, og tinnu
vart spriddi utover, vart det til vandeg
innbagt springvatn, og det vart stutt med
vassberinga. Berre i seris kalde vintrar,
når springvatnet fræis bort, høit ein
henta vatnet på annan vis, helst å køyra
det. I tinnene brukar^{ein} då flytande
ting så vatnet ikkje skulle skulpe bort,
men ikkje noko som var spesielt tillaga
til dette bruk. Ofte la ein ein sekk over
tinnu.

1656

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING